100. MEKTUP

١٠٠– ﴿ اَلْمَكْتُوبُ الْمِائَةُ : اِلَى الْمُلاَّ حَسَنِ الْكَشْمِيرِيِّ اَيْضًا فِي جَوَابِ سُؤَالِهِ عَنْ قَوْلِ الشَّيْخِ عَبْدِ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيِّ اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ ﴾

قَدْشَرَّفَنَا الْمَكْتُوبُ بِوُصُولِهِ وَاتَّضَحَ مَا انْدَرَجَ فِيهِ بِأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَفُرُوعِهِ وَأُصُولِهِ وَمِمَّا انْدَرَجَ فِيهِ اَنَّ الشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيَّ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ أَيُّهَا الْمَخْدُومُ لاَطَاقَةَ لِلْفَقِيرِ بِاسْتِمَاعِ أَمْثَالِ هٰذِهِ الْكَلِمَاتِ اَصْلاً وَيَتَحَرَّكُ عِرْقِيَ الْفَارُوقِيُّ مِنْ اسْتِمَاعِهَا بِلاَ اخْتِيَارٍ بِحَيْثُ لاَيَبْقَى مَجَالُ التَّأَمُّلِ وَفُرْصَةُ التَّأْوِيلِ وَالتَّوْجِيهِ سَوَاءٌ كَانَ قَائِلُهَا الشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِيَّ اَوِ الشَّيْخَ الْاَكْبَرَ الشَّامِيَّ وَاِنَّمَا اللاَّزِمُ لَنَا اِتِّبَاعُ كَلاَمِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ دُونَ كَلاَمِ مُحْيِي الدِّينِ بْنِ عَرَبِيٍّ وَصَدْرِ الدِّينِ الْقُونَوِيِّ وَعَبْدِ الرَّزَّاقِ الْكَاشِيِّ نَحْنُ نَتَمَسَّكُ بِالنُّصُوصِ لاَبِالْفُصُوصِ وَقَدْ اَغْنَانَا الْفُتُوحَاتُ الْمَدَنِيَّةُ عَنِ الْفُتُوحَاتِ الْمَكِّيَّةِ وَقَدْ وَصَفَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ نَفْسَهُ فِي كَلاَمِهِ الْمَجِيدِ بِعَالِمِ الْغَيْبِ وَاَطْلَقَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَنَفْيُ عِلْمِ الْغَيْبِ عَنْهُ تَعَالَى مُسْتَقْبَحٌ وَمُسْتَكْرَهٌ جِدًّا بَلْ هُوَ تَكْذِيبٌ لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ فِي الْحَقِيقَةِ وَاِرَادَةُ مَعْنًى آخَرَ مِنَ الْغَيْبِ لاَيُخْرِجُ هٰذَا الْكَلاَمَ مِنَ الشَّنَاعَةِ "**كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ**" فَيَالَيْتَ شِعْرِي مَا حَمَلَهُمْ عَلَى التَّفَوُّهِ بِاَمْثَالِ هٰذِهِ الْكَلِمَاتِ الصَّرِيحَةِ فِي خِلاَفِ الشَّرِيعَةِ وَابْنُ الْمَنْصُورِ مَعْذُورٌ فِي قَوْلِهِ اَنَا الْحَقُّ وَكَذٰلِكَ الْبِسْطَامِيُّ فِي قَوْلِهِ سُبْحَانِي لِكَوْنِهِمَا مَغْلُوبَيِ الْحَالِ وَأَمَّا اَمْثَالُ هٰذَا الْكَلاَمِ فَلَيْسَتْ بِمَبْنِيَّةٍ عَلَى غَلَبَةِ الْاَحْوَالِ بَلْ هِيَ صَادِرَةٌ بِعِلْمٍ عَنْ صَاحِبِهَا وَمُسْتَنِدَةٌ اِلَى التَّأْوِيلِ فَلَيْسَتْ بِقَابِلَةٍ لِلْعُذْرِ وَلاَيُقْبَلُ فِي هٰذَا الْمَقَامِ تَأْوِيلٌ اَصْلاً وَاِنَّمَا يُصْرَفُ عَنِ الظَّاهِرِ كَلاَمُ السُّكَارَى لاَغَيْرُ فَاِنْ كَانَ مَقْصُودُ الْمُتَكَلِّمِ مِنْ اِظْهَارِ هٰذَا الْكَلاَمِ مَلاَمَةَ

الْخَلْقِ اِيَّاهُ وَنَفْرَتَهُمْ عَنْهُ فَهُوَ اَيْضًا مُسْتَكْرَهٌ وَمُسْتَهْجَنٌ فَاِنَّ طُرُقَ تَحْصِيلِ مَلاَمَةِ الْخَلْقِ كَثِيرَةٌ فَاَيُّ ضَرُورَةٍ تَدْعُو اِلَى اَنْ يَرْتَكِبَ مَا يُوصِلُ اِلَى حَدِّ الْكُفْرِ وَحَيْثُ تَكَلَّمْتُمْ فِى تَأْوِيلِ هٰذَا الْكَلاَمِ وَاسْتَفْسَرْتُمْ عَنْهُ فَبِحُكْمِ لِكُلِّ سُؤَالٍ جَوَابٌ نَتَكَلَّمُ فِى هٰذَا الْبَابِ بِالضَّرُورَةِ وَعِلْمُ الْغَيْبِ عِنْدَ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ وَمَا قِيلَ اِنَّ الْغَيْبَ لاَيَكُونُ اِلاَّ مَعْدُومًا وَالْمَعْدُومَ لاَيَكُونُ مَعْلُومًا فَاِنَّ الْعِلْمَ لاَيَتَعَلَّقُ بِالْمَعْدُومِ مَعْنَاهُ اِنَّ الْغَيْبَ لَمَّا كَانَ بِالنِّسْبَةِ اِلَيْهِ سُبْحَانَهُ مَعْدُومًا مُطْلَقًا وَلاَشَيْئًا مَحْضًا لاَمَعْنَى لِتَعَلُّقِ الْعِلْمِ بِهِ فَاِنَّ مَعْلُومِيَّتَهُ تُخْرِجُهُ عَنْ مَعْدُومِيَّتِهِ الْمُطْلَقَةِ وَاللاَّشَيْئِيَّةِ الْمَحْضَةِ اَلاَ تَرَى أَنَّهُ لاَيُقَالُ اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ عَالِمٌ بِشَرِيكِهِ فَاِنَّ شَرِيكَهُ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ لَيْسَ بِمَوْجُودٍ اَصْلاً بَلْ هُوَ لاَشَيْئٌ صِرْفٌ نَعَمْ يُمْكِنُ تَصَوُّرُ مَفْهُومِ الْغَيْبِ وَالشَّرِيكِ وَلٰكِنَّ الْكَلاَمَ لَيْسَ فِى مَفْهُومِهِمَا بَلْ فِى مِصْدَاقِهِمَا وَمِثْلُ هٰذَا حَالُ جَمِيعِ الْمُحَالاَتِ فَاِنَّ مَفْهُومَاتِهَا مُمْكِنَةُ التَّصَوُّرِ وَمِصْدَاقَهَا مُمْتَنِعَةُ التَّصَوُّرِ فَاِنَّ الْمَعْلُومِيَّةَ تُخْرِجُ عَنِ الْاِسْتِحَالَةِ وَلاَ أَقَلَّ مِنْ اِعْطَائِهَا الْوُجُودَ الذِّهْنِيَّ وَالْاِعْتِرَاضُ الَّذِى أَوْرَدْتَهُ عَلَى تَوْجِيهِ مَوْلاَنَا مُحَمَّدٍ اَلرُّوجِيِّ صَحِيحٌ فَاِنَّ نَفْيَ النِّسْبَةِ الْعِلْمِيَّةِ فِى مَرْتَبَةِ الْاَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ مُسْتَلْزِمٌ لِنَفْيِ مُطْلَقِ الْعِلْمِ وَلاَ وَجْهَ لِتَخْصِيصِ النَّفْيِ بِعِلْمِ الْغَيْبِ وَالْاِشْكَالُ الْآخَرُ عَلَى تَوْجِيهِ مَوْلاَنَا اَنَّ النِّسْبَةَ الْعِلْمِيَّةَ وَاِنْ كَانَتْ مُنْتَفِيَةً فِى مَرْتَبَةِ الْاَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ وَلٰكِنَّ عَالِمِيَّتَهُ تَعَالَى قَائِمَةٌ عَلَى حَالِهَا فَاِنَّهُ تَعَالَى عَالِمٌ بِالذَّاتِ لاَ بِالصِّفَاتِ لِكَوْنِ الصِّفَاتِ مُنْتَفِيَةً فِى تِلْكَ الْمَرْتَبَةِ اَلاَتَرَى اَنَّ نُفَاةَ الصِّفَاتِ رَأْسًا يَقُولُونَ اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ عَالِمٌ مَعَ سَلْبِهِمْ اَلصِّفَاتَ عَنْهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُونَ اِنَّ اَلْاِنْكِشَافَ الَّذِى يَتَرَتَّبُ عَلَى الصِّفَاتِ يَتَرَتَّبُ عَلَى الذَّاتِ وَكَذَا هُنَا وَالتَّوْجِيهُ الَّذِى بَيَّنْتُمُوهُ مِنْ اِرَادَةِ غَيْبِ الذَّاتِ تَعَالَتْ وَتَقَدَّسَتْ بِالْغَيْبِ وَعَدَمِ تَجْوِيزِ تَعَلُّقِ الْعِلْمِ بِهِ فَاِنْ كَانَ الْمُرَادُ بِالْعِلْمِ عِلْمَ الْوَاجِبِ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ فَهُوَ أَقْرَبُ

التَّوْجِيهَاتِ وَلٰكِنْ فِى عَدَمِ جَوَازِ تَعَلُّقِ عِلْمِ الْوَاجِبِ تَعَالَى بِذَاتِهِ الْبَحْثَ
سُبْحَانَهُ بَحْثٌ لِلْفَقِيرِ فَاِنَّ الْوَجْهَ الَّذِى بَيَّنُوهُ فِى عَدَمِ الْجَوَازِ هُوَ اِقْتِضَاءُ حَقِيقَةِ
الْعِلْمِ لِاِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ وَالذَّاتُ الْمُطْلَقَةُ تَعَالَتْ مُقْتَضِيَةٌ لِعَدَمِ الْاِحَاطَةِ فَلَا
يَجْتَمِعَانِ فِى هَذَا التَّعَلُّقِ وَهَهُنَا مَحَلُّ خَدْشَةٍ فَاِنَّ هَذَا الْمَعْنَى يَعْنِى اِقْتِضَاءَ
حَقِيقَةِ الْعِلْمِ لِاِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ اِنَّمَا هُوَ فِى الْعِلْمِ الْحُصُولِيِّ لِحُصُولِ صُورَةِ
الْمَعْلُومِ فِيهِ فِى الْقُوَّةِ الْعِلْمِيَّةِ وَاَمَّا فِى الْعِلْمِ الْحُضُورِيِّ فَلَا يَلْزَمُ هَذَا الْمَعْنَى
اَصْلاً وَالْعِلْمُ فِيمَا نَحْنُ فِيهِ حُضُورِيٌّ لَاحُصُولِيٌّ فَلَا مَحْذُورَ فَاِنَّ تَعَلُّقَ عِلْمِ
الْوَاجِبِ سُبْحَانَهُ بِذَاتِهِ تَعَالَى بِطَرِيقِ الْحُضُورِيِّ لَابِطَرِيقِ الْحُصُولِ وَاللّٰهُ
سُبْحَانَهُ أَعْلَمُ بِحَقِيقَةِ الْحَالِ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ
وَبَارَكَ وَسَلَّمَ وَالسَّلَامُ أَوَّلاً وَآخِرًا.

TÜRKÇE ANLAMI

Bu mektup Molla Hasan el-Keşmîrî'ye yazılmış olup Şeyh Abdulkebîr el-Yemenî'nin "*Hakk Subhânehû gayb alemini bilmez*" sözü ile ilgili sorunun cevabı hakkındadır.

Gelmesi ile bizleri şereflendiren mektubunuz vasıl oldu. İçerdiği konular, bâplar, fasıllar, cüz'î meseleler ve usûller açık olarak anlaşıldı.

Şeyh Abdulkebîr Yemenî'nin "*Allah Subhânehû gaybı bilmez*" sözü de mektubun içerdiği konulardandır.

Efendim,

Bu fakirin bu tür sözleri duymaya kesinlikle tahammülü yoktur. Söyleyeni ister Yemenli Şeyh Abdulkebîr olsun, isterse Şamlı Şeyh-i Ekber olsun. Bu tür sözler duyduğumda elde olmadan Farûkî damarım harekete geçiyor o kadar ki düşünme mecali, tevil ve tevcîh fırsatı kalmıyor.

Bize lazım olan Muhyiddin İbn-i Arabî'nin, Sadruddîn Konevî'nin[104] ve Abdurrezzak Kâşî'nin[105] değil yalnızca Muhammed Arabî'nin (Sallâllahu Aleyhi ve Sellem) sözlerine tâbi olmaktır.

Biz *nusûsa* (nasslara)[106] sarılırız, *Fusûs'a*[107] değil. *Futûhât-ı Medeniyye*[108], *Futûhât-ı Mekkiyye*'den[109] bizi müstağnî kılmıştır.

Allah Subhânehû Kur'ân-ı Mecîdinde kendini '*gaybı bilen*' (Cin 26) diye vasıfladı ve bu vasfı, 'zât'ına kullandı. Şu halde O'nun (Celle Celâluhû) gaybı bilmediğini ileri sürmek çok çirkin ve tiksindiricidir. Hatta gerçekte Hakk Subhânehû'yu yalanlamaktır.

'Gayb' kelimesi ile başka bir mânâyı kastetmek, bu sözün şenaatini ortadan kaldırmaz. "*Ağızlarından ne büyük (küstahça) söz çıkıyor!*" (Kehf, 5).

Ah bilebilseydim! Onları şerî'atın hilafına olduğu çok açık olan bu tür sözleri söylemeye götüren nedir?

İbn-i Mansûr[110] "*Ene'l-Hakk (Ben Hakkım)*" sözüyle ve Bistâmî[111] de "*Subhânî (Kendimi noksan sıfatlardan tenzih ederim)*" derken mazurdurlar. Çünkü bunlar (bu sözleri söyledikleri anda yaşıyor oldukları tasavvufî) hâl[112]lerin mağlubu[113] olmuşlardır. Ancak yukarda değindiğimiz türdeki sözler, *hâl*in galebe çalması durumuna dayanmamaktadır. Aksine, söyleyenin ilmi sonucunda ve tevile dayanarak sâdır olmuş olup özrü kabul edilir bir durum değildir. Halbuki bu makamda tevil kesinlikle

---

[104] Sadruddîn Muhammed b. İshâk el- Konevî (ö. 672/1273). İbn-i Arabî'nin önde gelen mürîdlerinden olup İbn-i Arabî'nin düşüncelerine getirdiği yorum ve açıklamalarıyla bilinir. Bir çok kitabı vardır. Miftâhu'l-Gayb, Fukûk ve en-Nefehâtu'l-İlâhiyye bunlardan bazılarıdır. (Abdurrahman Câmî, Nefehâtu'l-Uns min Hadarâti'l-Kudsi, Lâmi'î Çelebî tercüme ve şerhi s. 632.

[105] Kemâluddîn Abdurrazzâk Kâşî (ö. 730/1329). Vahdet-i Vücûdun önde gelen savunucularındandır. İbn Arabî'nin Fusûsuna dair açıklamalarıyla meşhurdur. Kitabının adı "Istılâhâtu's-Sûfiyye"dir.

[106] Kurân âyetleri ve hadisler.

[107] Muhyiddîn İbn Arabî'nin ünlü eseri *"Fusûsu'l-Hikem"*.

[108] İmâm-ı Rabbânî, *Medenî futûhât* ifadesiyle Hz. Peygamer'e (s.a.v.) gelen vahyi yani Kurân ve Sünneti kastetmektedir.

[109] *'Futûhât-ı Mekkiyye'*, İbn-i Arabî'nin meşhur kitaplarından birinin adıdır.

[110] Ebû'l-Mugîs el-Hüseyin b. Mansûr el-Beyzâvî (ö. 309/922). Şathlarıyla meşhur mutasavvıf. 244'te (858) İran'ın Fars eyaletine bağlı Tûr'da doğdu.

[111] Ebû Yezîd Bistâmî: hakkında bilgi çin bkz., 95. mektup ilgili dipnot.

[112] Hâl: İlâhi bir lütuf olarak sâlikin kalbine gelen his ve bunun ruh ve bedenine yansıması.

[113] Derin rûhî hâllerin yaşanması sebebiyle içinde bulunduğu tasavvufî halin galebesi ve tesiri altında olmak.

kabul edilmez. Yalnızca geçginlerin (*sukârâ*nın) sözleri zâhirî anlamlarının dışına hamledilebilir, başkası değil.

Eğer bu tür sözler söyleyen kişinin maksadı halkın kendisini ayıplaması ve kendisinden nefret etmesi ise bu da fenâ ve çirkindir. Çünkü halkın kınamasını sağlayacak yollar çoktur. Böyle olduğu halde hangi zarûret insanı küfür sınırına ulaştıran bir şeyi işlemeye götürür?!

Siz bu sözün tevili ile ilgili konuştunuz ve onunla ilgili açıklama istediniz. O halde biz de "her sorunun bir cevabı vardır" hükmü gereği bu bâbla ilgili zarurî olarak konuşacağız:

Gayb ilmi Allah katındadır. "Gayb, ma'dûmdan başka bir şey değildir. Ma'dûm (olmayan şey) malum olmaz. Çünkü ilim ma'dûmla ilgilenmez" denilmektedir. Bunun mânâsı şudur: Gayb Allah Subhânehû'ya nisbetle mutlak ma'dûm olup[114] mahza şey olmadığına göre, ilmin gayb ile ilgilenmesi anlamsızdır. Çünkü gaybın bilinmesi onu mutlak madûmluktan ve hiçbir şey olmaktan çıkarır. Görülmez mi ki; 'Hakk Subhânehû ortağını bilendir' denilmez. Çünkü O *(Celle Celâluhû)*nun ortağı zaten hiç olmamıştır ve hatta *hiç* tir.

Evet gayb ve şerîk mefhumlarını tasavvur etmek mümkündür ancak söz onların mefhumunda değil mısdâkındadır. Tüm muhallerin durumu da bunun gibidir. Çünkü muhal olan şeylerin mefhumunu tasavvur etmek mümkündür ancak mısdâkını tasavvur imkansızdır. Zîrâ malumluk bir şeyi muhal olmaktan çıkarır. En azından o şeye zihnî bir varlık vermek gerekir.

Mevlânâ Muhammed Rûcî'nin yorumuna karşı yaptığın itiraz doğrudur. Çünkü *mücerred ahadiyyet mertebesi*nde[115] ilmî nisbeti (yani ilim sıfatının Allah'a olan nisbetini) nefyetmek (reddetmek), mutlak olarak

---

[114] Yani Allah Te'âlâ indinde gayb diye bir şey yoktur. Çünkü O *(Celle Celâluhû)* her şeyi bilir.

[115] Ahadiyyet, bütün isim ve sıfatlardan mücerret olarak Allah'ın zâtının tek ve bir olduğunu ifade eden bir sıfattır. Ahadiyyet daha mükemmeli tasavvur edilemeyen birlik, ezelî ve ebedî teklikdir. Bu mânâdaki "bir"i bilen de yoktur. Zira burada "bir" duyularla idrak edilemeyen ve hiçbir sıfatla nitelendirilemeyen bir varlık olduğu için bilinmesi mümkün değildir. "Bilme" bir süje ve obje ilişkisidir; böyle bir ilişkide ise "bilen", "bilinen" ve "bilme" fiilinin varlığı sözkonudur. Bu ise çokluk (kesret) olduğundan sözü edilen "birlik" fikrine aykırıdır. Ahadiyyet mertebesinde "bilen", "bilinen" ve "bilme" aynı şey olup bu da zât-ı ulûhiyyetten ibârettir. Kısaca ahadiyyet, Allah'ın zâtını zâtıyla bilme mertebesidir; burada diğer şeylerin bilgisine yer yoktur. (TDV İslâm Ansiklopedisi, c.I, s.484). Ayrıca bkz: Muhammed Alî et-Tehânevî, Mevsû'atu Keşşâfi Istılâhâti'l-Funûni ve'l-'Ulûm, I. 110, Lübnan 1996.

ilmi nefyetmeyi gerektirir. Buradaki nefyi, gayb ilmi ile sınırlamanın da bir delili yoktur.[116]

Mevlânâ'nın yorumundaki bir diğer mesele şudur: İlmî nisbet, mücerred ahadiyyet mertebesinde her ne kadar nefyedilmişse de Allah Te'âlâ'nın biliciliği olduğu gibi kaimdir. Çünkü Allah Te'âlâ bu mertebede zât ile bilir, sıfatla değil. Zîrâ burada sıfatlar nefyedilmiştir.

Görülmez mi ki; sıfatları başından nefyedenler, Hakk Subhânehû'nun *'Âlim'* olduğunu söylemektedirler. Hakk Subhânehû'nun sıfatlarını selbetmelerine rağmen böyle derler. Sıfatlara terettüb eden inkişâfın, zâta terettüb ettiğini söylerler. Burada da durum böyledir.

"Gayb" sözü ile Allah'ın gaybdan ibâret olan zâtının kastedilmesi ve ilmin o gayba taallukunun câiz olmaması şeklinde açıkladığınız yoruma gelince bakılır; eğer ilimden maksat Vâcib Te'âlâ ve Tekaddes'in ilmi ise, bu doğruya en yakın olan yorumdur. Ancak Vâcib Te'âlâ'nın ilminin, zâtına taalluk etmesinin câiz olmaması konusunda bu fakirin söyleyecekleri vardır. Şöyle ki; câiz olmaması konusunda açıkladıkları gerekçe, ilmin hakîkatinin malumu kuşatmayı gerektirmesidir. Zât-ı Mutlak *(Celle Celâluhû)* ise kuşatılmamayı gerektirir. Ve bu (kendisini bilme) bağlamında ikisi (zâtı ile ilim sıfatı) birleşmez. Burada ihlal ve haddi aşma vardır. Çünkü bu mânânın yani ilmin hakîkatinin, malumu kuşatması gerekliliği malumun sûretine ulaşmak için olan *husûlî ilim*de,[117] kuvve-i müdrikede (havsalada) olur.

*Huzûrî bilgi*dekine[118] gelince, bu mânâyı zaten gerektirmemektedir. Bizim bahsettiğimiz ilim de *husûlî* değil *huzûrî*dir ki burada bir sakınca yoktur. Vâcib Subhânehû'nun ilminin zâtı ile ilgilenmesi *husûlî* yolla değil, *huzûrî* yolladır. Allah Subhânehû hâlin hakîkatini en iyi bilendir.

Salât u selam, Efendimiz Muhammed Mustafa'ya ve onun temiz ehl-i beytine olsun.

---

116 Yani ilim sıfatının Allah'a olan nisbetini kabul etmemeyi yalnızca gayb ile sınırlayarak Allah her şeyi bilir ama gaybı bilmez demenin de bir delili yoktur.

117 Husûlî ilim: İmâm-ı Rabbânî *husûlî ilim* ve *huzûrî ilim* konularını c. 1, Mektup 285'de detaylıca açıklamaktadır. (Bir sebebe bağlı olarak sonradan elde edilen bilgi. Delilden medlûle doğru kazanılan bilgi. Biz kulların aklî bilgisi bu kabildendir).

118 Huzûrî bilgi: Bir sebebe, delile bağlı olmadan kişinin başından beri kendinde bulduğu bilgi. Kişinin yaşayarak kendinde tecrübe ettiği ruhî bilgi. Burada Allah'ın kendini bilmesi de bu kabildendir. Sûfînin Allah'ı bilmesi huzûrî yolladır.

Selamlar.[119]

KELİME ANLAMI

100. < : اَلْمَكْتُوبُ الْمِائَة Yüzüncü mektup اِلَى الْمُلاَّ حَسَنِ اَلْكَشْمِيرِىِّ Molla Hasan Keşmirî'ye yazılmıştır اَيْضًا Önceki mektup gibi *(Ne hakkındadır?)* فِى عَنْ قَوْلِ الشَّيْخِ عَبْدِ جَوَابِ سُؤَالِه Sorusunun cevabı hakkındadır *(Neye ilişkin?)* الْكَبِيرِ الْيَمَنِىِّ Şeyh Abdülkebir Yemenî'nin sözüne ilişkin *(Nedir o söz?)* اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ Hak Sübhânehû لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ Gaybı bilici değildir! >

قَدْشَرَّفَنَا الْمَكْتُوبُ Mektubunuz bizi şereflendirdi *(Ne ile?)* بِوُصُولِه Bize ulaşmasıyla وَاتَّضَحَ Açık olarak anlaşıldı *(Ne?)* مَا انْدَرَجَ فِيهِ İçinde olan şeyler بِأَبْوَابِه Baplarıyla وَفُصُولِه Fasıllarıyla وَفُرُوعِه Cüz'i meseleleriyle وَأُصُولِه Ve asıllarıyla birlikte وَمِمَّا انْدَرَجَ فِيهِ Mektupta yer alan şeylerdendir *(Ne?)* اَنَّ الشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِىَّ Şeyh Abdülkebir Yemenî قَالَ Şöyle demiştir اِنَّ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ Kuşkusuz Allah Sübhânehû لَيْسَ بِعَالِمِ الْغَيْبِ Gaybı bilici değildir! (أَيُّهَا الْمَخْدُومُ) Ey Oğul! لاَطَاقَةَ لِلْفَقِيرِ Bu fakirin tahammülü yoktur *(Neye?)* بِاسْتِمَاعِ أَمْثَالِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ Bu gibi sözleri duymaya اَصْلاً Asla! وَيَتَحَرَّكُ Ve harekete geçiyor *(Ne?)* عِرْقِىَ الْفَارُوقِىُّ Fârukî damarım (Hz. Ömer'in soyundan gelişim) *(Neden?)* مِنْ اِسْتِمَاعِهَا Bunları duymaktan بِلاَ اِخْتِيَارٍ Elde olmadan بِحَيْثُ O kadar ki; لاَيَبْقَى Kalmıyor *(Ne?)* مَجَالُ التَّأَمُّلِ Düşünme mecâli وَفُرْصَةُ التَّأْوِيلِ وَالتَّوْجِيهِ Te'vil ve yorum fırsatı سَوَاءٌ كَانَ İster olsun قَائِلُهَا O sözü söyleyen *(Kim olsun?)* اَلشَّيْخَ عَبْدَ الْكَبِيرِ الْيَمَنِىَّ Şeyh Abdülkebir Yemenî اَوِ الشَّيْخَ الْاَكْبَرَ الشَّامِىَّ Veya Şamlı Şeyh Ekber وَاِنَّمَا اللاَّزِمُ

[119] Bu mektubun muhtevasıyla ilgili olarak şu mektuplara da bakılabilir: Arapça Mektubat, birinci cilt 23, 41, 112, 220, 268, 285, 293; İkinci cilt 80; Üçüncü cilt 33, 119.

لَنَا Ancak bize lazım olan *(Nedir?)* اِتِّبَاعُ كَلَامِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ Arabî Muhammed (s.a.v.)'in sözüne tâbi olmaktır عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ Salât ve selam ona olsun دُونَ وَصَدْرِ الدِّينِ كَلَامِ مُحْيِي الدِّينِ بْنِ عَرَبِيٍّ Yoksa Muhyiddîn Arabî'nin sözüne değil الْقُونَوِيِّ Sadreddîn Konevî'nin sözüne değil وَعَبْدِ الرَّزَّاقِ الْكَاشِيِّ Abdürrezzak Kaşî'nin sözüne değil نَحْنُ Biz نَتَمَسَّكُ بِالنُّصُوصِ Naslara sarılırız لَا بِالْفُصُوصِ Fusûs'a değil وَقَدْ اَغْنَانَا Kuşkusuz bizi müstağnî kılmıştır *(Ne?)* اَلْفُتُوحَاتُ الْمَدَنِيَّةُ Fütûhât-ı Medeniyye *(Neden?)* عَنِ الْفُتُوحَاتِ الْمَكِّيَّةِ Fütûhât-ı Mekkiyye'den وَقَدْ وَصَفَ اللهُ سُبْحَانَهُ Allah Sübhânehû vasıflamıştır *(Neyi?)* نَفْسَهُ Nefsini *(Nerede?)* فِي كَلَامِهِ الْمَجِيدِ Yüce kelâmında *(Ne ile?)* بِعَالِمِ الْغَيْبِ Gaybı bilicilikle وَاَطْلَقَهُ Onu kullanmıştır عَلَى نَفْسِهِ Kendi üzerine فَنَفْيُ عِلْمِ الْغَيْبِ O halde gayb bilgisini reddetmek *(Kimden?)* عَنْهُ تَعَالَى Allâh-u Teâla'dan *(Nedir?)* مُسْتَقْبَحٌ وَمُسْتَكْرَهٌ Çirkin ve Kötü bir şeydir جِدًّا Hem de çok بَلْ هُوَ تَكْذِيبٌ Bilakis bu yalanlamadır *(Neyi?)* وَاِرَادَةُ مَعْنًى آخَرَ Başka لِلْحَقِّ سُبْحَانَهُ Hak Sübhânehû'yü فِي الْحَقِيقَةِ Gerçekte bir mana kastetmek *(Neden?)* مِنَ الْغَيْبِ Gaybdan لَايُخْرِجُ هَذَا الْكَلَامَ Bu sözü çıkarmaz *(Neden?)* مِنَ الشَّنَاعَةِ Çirkinlikten كَبُرَتْ كَلِمَةً "O ne büyük kelimedir ki; تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ Ağızlarından çıkıyor" (فَيَالَيْتَ) شِعْرِي Ne kadar da garip! مَا حَمَلَهُمْ Onları götüren nedir? *(Neye?)* عَلَى التَّفَوُّهِ Söylemeye *(Neyi?)* بِاَمْثَالِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ Bu gibi sözleri *(Öyle sözler ki;)* اَلصَّرِيحَةِ Açık olan *(Nerede?)* فِي خِلَافِ الشَّرِيعَةِ Şeriat'ın karşısında وَابْنُ الْمَنْصُورِ İbn-i Mansur (Hallâc-ı Mansûr) *(Nedir?)* مَعْذُورٌ Mazurdur *(Nerede?)* فِي قَوْلِهِ "اَنَا الْحَقُّ" "Ben Hakkım" sözünde وَكَذَلِكَ الْبِسْطَامِيُّ Bistâmi de mazurdur *(Nerede?)* فِي قَوْلِهِ سُبْحَانِي "Kendimi noksan sıfatlardan tenzih ederim" sözünde *(Niçin?)* لِكَوْنِهِمَا Onlar oldukları için *(Ne?)* مَغْلُوبَيِ الْحَالِ Hal yenikleri وَاَمَّا اَمْثَالُ هَذَا الْكَلَامِ Bu söz gibilerine gelince فَلَيْسَتْ بِمَبْنِيَّةٍ Bunlar dayalı değildirler *(Neye?)* عَلَى غَلَبَةِ الْاَحْوَالِ Hallerin baskınlığına بَلْ هِيَ صَادِرَةٌ Bilakis sâdır olmuşlardır *(Ne ile?)* بِعِلْمٍ عَنْ صَاحِبِهَا Sahibinin bilgisiyle وَمُسْتَنِدَةٌ Ve

dayanarak *(Neye?)* الَى التَّأْوِيلِ Te'vile فَلَيْسَتْ Bu söz değildir *(Ne?)* بِقَابِلَةٍ لِلْعُذْرِ Özre muhtemel فِى هَذَا الْمَقَامِ وَلاَيُقْبَلُ Bu makamda kabul edilmez *(Ne?)* تَأْوِيلٌ Te'vil اَصْلاً Asla! وَاِنَّمَا يُصْرَفُ Başka bir manaya çekilir ancak *(Neden?)* عَنِ الظَّاهِرِ Zâhirden *(Ne?)* كَلاَمُ السُّكَارَى Sarhoşların sözü لاَغَيْرُ Başkasının sözü değil فَاِنْ كَانَ Eğer ise *(Ne?)* مَقْصُودُ الْمُتَكَلِّمِ Konuşanın maksadı *(Neden?)* مِنْ اِظْهَارِ هَذَا الْكَلاَمِ Bu sözü söylemekten *(Ne ise?)* مَلاَمَةَ الْخَلْقِ Halkın ayıplaması *(Kimi?)* اِيَّاهُ Onu وَنَفْرَتَهُمْ عَنْهُ Ve ondan nefret etmesi ise فَهُوَ اَيْضًا Bu da aynı şekilde *(Nedir?)* مُسْتَكْرَهٌ وَمُسْتَهْجَنٌ İğrenç ve ayıptır فَاِنَّ طُرُقَ تَحْصِيلِ ملاَمَةِ الْخَلْقِ Zira halkın ayıplamasını sağlayacak yollar *(Nedir?)* كَثِيرَةٌ Çoktur فَاَىُّ ضَرُورَةٍ Hangi zarûret تَدْعُو Çağırır *(Neye?)* الَى اَنْ يَرْتَكِبَ İşlemeye *(Neyi?)* مَا O şeyi ki; يُوصِلُ الَى حَدِّ الْكُفْرِ Küfür sınırına ulaştırıyor وَحَيْثُ تَكَلَّمْتُمْ Siz konuştuğunuz için *(Ne konuda?)* فِى تَأْوِيلِ هَذَا الْكَلاَمِ Bu sözün yorumunda وَاسْتَفْسَرْتُمْ عَنْهُ Ve o sözden açıklama istediğiniz için فَبِحُكْمِ لِكُلِّ سُؤَالٍ جَوَابٌ Her sualin bir cevabı vardır hükmü gereğince نَتَكَلَّمُ Konuşacağız فِى هَذَا الْبَابِ Bu konuda بِالضَّرُورَةِ Zarûreten وَمَا قِيلَ وَعِلْمُ الْغَيْبِ Gayb İlmi *(Nedir?)* عِنْدَ اللهِ سُبْحَانَهُ Allah Sübhânehû katındadır Denen şey *(Nedir o?)* اِنَّ الْغَيْبَ Şüphesiz gayb لاَيَكُونُ الاَّ مَعْدُومًا Ma'dümden (yoktan) başka bir şey değildir وَالْمَعْدُومَ لاَيَكُونُ Ma'düm (yok)'de olamaz *(Ne?)* مَعْلُومًا Malum (bilinen) فَاِنَّ الْعِلْمَ Zira ilim لاَيَتَعَلَّقُ بِالْمَعْدُومِ Ma'düme ilişmez مَعْنَاهُ Bu sözün manası şudur: اِنَّ الْغَيْبَ Kuşkusuz gayb لَمَّا كَانَ Ne zaman ki oldu بِالنِّسْبَةِ الَيْهِ سُبْحَانَهُ Allah Sübhânehû'ye nispetle *(Ne oldu?)* مَعْدُومًا مُطْلَقًا Her halûkarda Ma'düm وَلاَشَيْئًا مَحْضًا Ve salt hiçbir şey لاَمَعْنَى Bu taktirde bir anlamı yoktur *(Neyini?)* لِتَعَلُّقِ الْعِلْمِ İlmin ilişkin olmasının *(Neye?)* بِهِ O Ma'düme فَاِنَّ مَعْلُومِيَّتَهُ Zira onun Malum oluşu تُخْرِجُهُ عَنْ مَعْدُومِيَّتِهِ الْمُطْلَقَةِ Onu her halûkarda ma'düm oluşundan çıkarır *(Daha neden çıkarır?)* وَاللاَّشَيْئِيَّةِ الْمَحْضَةِ Salt hiçbir şey değillikten لاَتَرَى Görmez misin ki? اَنَّهُ لاَيُقَالُ Şöyle denemez اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ Şüphesiz Hak Sübhânehû عَالِمٌ بِشَرِيكِهِ Ortağını bilendir فَاِنَّ شَرِيكَهُ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ Zira o

yüce Zât-ı Akdes'in ortağı لَيْسَ بِمَوْجُودٍ اَصْلاً Hiçbir şekilde mevcut değildir! بَلْ هُوَ لاَشَيْئٌ Bilakis O, "Lâ şey" (şey değil) dir صِرْفٌ Sadece نَعَمْ يُمْكِنُ Evet mümkün olur (Ne?) تَصَوُّرُ مَفْهُومِ الْغَيْبِ وَالشَّرِيكِ Gayb ve ortak mefhumunu düşünmek وَلَكِنَّ الْكَلاَمَ Fakat söz لَيْسَ فِى مَفْهُومَيهِمَا Mefhûmlarına değil بَلْ فِى مِصْدَاقِيهِمَا Bilakis onların fertlerine ilişkindir وَمِثْلُ هَذَا Bunun gibidir (Ne?) حَالُ جَمِيعِ الْمُحَالاَتِ Bütün muhallerin durumu فَانَّ مَفْهُومَاتِهَا Zira onların mefhumu مُمْكِنَةُ التَّصَوُّرِ (Nedir?) Düşünülmesi mümkündür وَمِصْدَاقِهَا Fertleri ise (Nedir?) مُمْتَنِعَةُ التَّصَوُّرِ Düşünülmesi imkansızdır فَانَّ الْمَعْلُومِيَّةَ Zira bilinirlik تُخْرِجُ Çıkarır (Neden?) عَنِ الاِسْتِحَالَةِ Muhal olmaktan وَلاَ أَقَلَّ En azından مِنْ اِعْطَائِهَا Ona vermek gerekir (Ne?) اَلْوُجُودَ الذِّهْنِيَّ Zihnî bir varlık وَالاِعْتِرَاضُ الَّذِى O itiraz ki; أَوْرَدْتَهُ Onu öne sürdün (Neye karşı?) عَلَى تَوْجِيهِ مَوْلاَنَا مُحَمَّدِ الرُّوجِىِّ Mevlâna Muhammed Rûcî'nin yorumuna karşı (Bu itiraz nedir?) صَحِيحٌ Doğrudur فَانَّ نَفْىَ النِسْبَةِ الْعِلْمِيَّةِ Zira ilmî nispeti nefyetmek (Nerede?) فِى مَرْتَبَةِ الاَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ Sırf Ehâdiyyet Mertebesi'nde (Nedir?) مُسْتَلْزِمٌ Gerektiricidir (Neyi?) لِنَفْىِ مُطْلَقِ الْعِلْمِ Genel ilmin nefyini وَلاَ وَجْهَ Bir neden yoktur (Neye?) لِتَخْصِيصِ النَّفْىِ Nefyin tahsis edilmesine بِعِلْمِ الْغَيْبِ Gayb ilmine وَالاِشْكَالُ الآخَرُ Bir başka zorluk (Nerede?) عَلَى تَوْجِيهِ مَوْلاَنَا Adı geçen zatın yorumunda اَنَّ النِّسْبَةَ الْعِلْمِيَّةَ Kuşkusuz ilmî nispet وَانْ كَانَتْ مُنْتَفِيَةً Reddedilse de (Nerede?) فِى مَرْتَبَةِ الاَحَدِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ Sırf Ehâdiyyet Mertebesi'nde وَلَكِنَّ Fakat عَالِمِيَّتَهُ تَعَالَى Allâh-u Teâla'nın biliciliği (Nedir?) قَائِمَةٌ عَلَى حَالِهَا Olduğu gibi sürmektedir فَانَّهُ تَعَالَى Zira o yüce Mevlâ (Nedir?) عَالِمٌ بِالذَّاتِ Zâtı ile bilicidir لاَ بِالصِّفَاتِ Sıfatlarıyla değil (Niçin?) لِكَوْنِ الصِّفَاتِ Sıfatlar olduğu için (Ne?) مُنْتَفِيَةً فِى تِلْكَ الْمَرْتَبَةِ Bu mertebede reddedilmiş / yok اَلاَتَرَى Görmez misin ki? اَنَّ نُفَاةَ الصِّفَاتِ Sıfatları reddedenler (Nasıl?) رَأْسًا Kökünden مَعَ سَلْبِهِمْ يَقُولُونَ Derler ki; اِنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ Hak Sübhânehû (Nedir?) عَالِمٌ Bilicidir مَعَ سَلْبِهِمْ İnkar etmelerine rağmen (Neyi?) اَلصِّفَاتَ Sıfatları (Neden?) عَنْهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى Yüce

Allah Sübhânehû'den وَيَقُولُونَ Ve derler ki; اِنَّ الْاِنْكِشَافَ الَّذِى O belirginlik ki; يَتَرَتَّبُ عَلَى الصِّفَاتِ Sıfatlardan doğuyor يَتَرَتَّبُ عَلَى الذَّاتِ O, Zattan kaynaklanmaktadır وَكَذَا هُنَا Burada da durum aynı وَالتَّوْجِيهُ الَّذِى O yorum ki; بَيَّنْتُمُوهُ Onu Açıklamıştınız *(Nedir o?)* مِنْ اِرَادَةِ غَيْبِ الذَّاتِ Zâtın gaybının kastedilmesidir تَعَالَتْ وَتَقَدَّسَتْ O zât yüce ve mukaddestir *(Neyle?)* بِالْغَيْبِ Gaybla وَعَدَمِ تَجْوِيزِ تَعَلُّقِ الْعِلْمِ Ve ilmin ilişkinliğinin câiz olmayışıdır *(Neye?)* بِهِ Gayba فَاِنْ كَانَ الْمُرَادُ Eğer maksat olursa *(Ne ile?)* بِالْعِلْمِ İlimle *(Ne?)* عِلْمَ الْوَاجِبِ تَعَالَى وَتَقَدَّسَ Vâcib Teâla ve Tekaddes'in ilmi فَهُوَ O *(Nedir?)* أَقْرَبُ التَّوْجِيهَاتِ Yorumların en yakınıdır وَلَكِنَّ Fakat فِى عَدَمِ جَوَازِ تَعَلُّقِ عِلْمِ الْوَاجِبِ تَعَالَى Vâcib Teâla'nın ilminin ilişkinliğinin caiz olmayışında vardır *(Neye ilişkinliğinin?)* بِذَاتِهِ الْبَحْثَ سُبْحَانَهُ Yüce Allah'ın öz zâtına *(Ne vardır?)* بَحْثٌ لِلْفَقِيرِ Fakirin bir tetkiki vardır فَاِنَّ الْوَجْهَ الَّذِى Zira o mana ki; بَيَّنُوهُ Onu açıklamışlardır *(Nerede?)* فِى عَدَمِ الْجَوَازِ Bunun câiz olmayışı konusunda هُوَ اقْتِضَاءُ حَقِيقَةِ الْعِلْمِ O mana, ilmin hakîkatinin gerektirmesidir *(Neyi?)* لِاِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ Malumu (bilineni) kuşatmayı وَالذَّاتُ الْمُطْلَقَةُ تَعَالَتْ Yüce Zâtı Mutlak ise *(Nedir?)* مُقْتَضِيَةٌ Gerektiricidir *(Neyi?)* لِعَدَمِ الْاِحَاطَةِ Kuşatılmamayı فَلَا يَجْتَمِعَانِ Ve ikisi birleşmez *(Nerede?)* فِى هَذَا التَّعَلُّقِ Bu ilişkide (وَهَهُنَا) مَحَلُّ خَدْشَةٍ Burada bir ihlal söz konusu فَاِنَّ هَذَا الْمَعْنَى Çünkü bu mana يَعْنِى اقْتِضَاءَ حَقِيقَةِ الْعِلْمِ Yani ilmin hakîkatinin gerektirişi *(Neyi?)* لِاِحَاطَةِ الْمَعْلُومِ Mâlumun kuşatılmasını اِنَّمَا هُوَ Ancak o *(Nerde olur?)* فِى الْعِلْمِ الْحُصُولِيِّ Husûli ilimde olur *(Niçin?)* لِحُصُولِ صُورَةِ الْمَعْلُومِ Mâlumun sûreti meydana geldiği için *(Nerde?)* فِيهِ O ilimde *(Nerede meydana geldiği için?)* فِى الْقُوَّةِ الْعِلْمِيَّةِ İlmî kuvvette وَاَمَّا فِى الْعِلْمِ الْحُضُورِىِّ Huzûrî ilme gelince فَلَا يَلْزَمُ Gerekmez *(Ne?)* هَذَا الْمَعْنَى Bu mana اَصْلًا Asla وَالْعِلْمُ فِيمَا O yerdeki ilim ki; نَحْنُ فِيهِ Biz oradayız (ondan bahsediyoruz) *(Nedir o?)* حُضُورِىٌّ Huzûrîdir لَا حُصُولِىٌّ Husûli değildir فَلَا مَحْذُورَ O halde bir sakınca olmaz فَاِنَّ تَعَلُّقَ عِلْمِ الْوَاجِبِ سُبْحَانَهُ Zira Vâcib Sübhânehû'nün ilminin ilişmesi *(Neye?)* بِذَاتِهِ تَعَالَى Yüce zâtına *(Nasıldır?)* بِطَرِيقِ الْحُضُورِىِّ Huzûrî

yolladır لاَبِطَرِيقِ الْحُصُولِ Husûl yoluyla değildir وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ Allah Sübhânehû أَعْلَمُ بِحَقِيقَةِ الْحَالِ İşin hakîkatini en iyi bilendir وَصَلَّى اللّٰهُ Allah'ın salâtı olsun (Kime?) عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ Efendimiz Muhammed'e وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ Ve pak âline وَبَارَكَ وَسَلَّمَ Bereketi ve selamı da onlara olsun وَالسَّلاَمُ أَوَّلاً وَآخِرًا Evvel ve âhirde selamlar

